

עומק הפשט

גליון נושא:

'מוני מים דיגיטליים'

בס"ד, יום ג' פרשת יתרו י"ד שבט תשע"ח.
דיוני הלכה אקטואליים, לעורר לב המעיין,
ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

פנינים

בלול מאש וממים...

נושא השעונים הדיגיטליים והמסתעף, דשו בו רבים, ואי אפשר לפורטם כי רבים הם, כדרכה של תורה יש לפלפל רבות בכל הצדדים לכאן ולכאן, ונוגע להרבה סוגיות סבוכות בהלכות שבת וכמה מקצועות בתורה, ויש עשרות מאמרים לכאן ולכאן, יש שכתבו שאסור להשתמש בשעון מים לא מאושר אפילו בדיעבד ואפילו בשעת הדחק, ויש אומרים שמצד הדין מותר.

דברים נפלאים על תוקף המכשול החמור שיש בשעוני מים האסורים, פירסם הג"ר יצחק דרזי שליט"א (בעל מחבר ספר שבות יצחק) בקובץ אור השבת (חלק כג עמוד יא, חלק כה עמוד מט) בגדרי מעשה ופסיק רישא בטכנולוגיה, ובמדי מים אלקטרוניים.

חלק ניכר של הפולמוס, מופיע בקובץ ישורון (חלק כט) מאמרי הרבנים הגאונים שליט"א - הג"ר לוי יצחק הלפרין שליט"א, הג"ר אשר זעליג וייס שליט"א. בצירוף קונטרס מיוחד 'בלול מאש וממים' - הג"ר שלמה אליהו מילר שליט"א, הג"ר יוסף יקותיאל אפרתי שליט"א, הג"ר יצחק דרזי שליט"א, הג"ר שמחה בונים לייזרזון שליט"א. במדור תגובות - הג"ר אפרים בוכוולד שליט"א, הג"ר זלמן קורן שליט"א.

יש להדגיש, שכל דגם שעון שונה מבחינה טכנית מדגם אחר, וממילא גם ההוראה משתנה. במקומות רבים בארץ ישראל (כדוגמת ירושלים), תאגידי המים פועלים בשיתוף פעולה מלא עם הרבנים, ומתקינים לכל מבקש שעון מים כשר.

אצל היהודים שגרים בחו"ל בין הגויים, הבעיה חמורה פי כמה, בהרבה ערים משדרגים את שעוני המים לדגמים בעייתיים, ולפעמים אין עם מי לדבר. לא תמיד מתאפשר לתושבים להתקין דודי מים לשבת, והרבנים נדרשים להכריע בשאלות אלו הלכה למעשה. בעיר התורה לייקווד הושקעו מאמצים מרובים, בשיתוף פעולה עם תאגיד המים המקומי להתקנת שעון כשר, שמותר לשימוש בשבת. ❖

פתיחת ברז מים בשבת

עד השנים האחרונות היה מותקן בכל מבנה בעולם שעון מים מכאני, ומדד את צריכת המים בצורה פיזית. וכך אופן פעולתו; המים הזורמים דרך השעון, מסובבים גלגל שיניים, המניע סדרת גלגלים ומחוגים, המורים על מספרים, כך שעל ידי השימוש במים, מניעים את הגלגל ואת המספרים.

1. דין שעון מים מכני

מותר: לא היה מי שאסר שימוש בשעונים אלו, ולא חששו משום איסור מדידה בשבת, והאריך בזה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שמירת שבת כהלכתה פרק יב סעיף כ) ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ג סימן רמז).

שלשה טעמים נאמרו בפוסקים להתיר: א. איסור מדידה מדרבנן משום 'נראה כמקח וממכר', נאמר רק כאשר מתכוון למדידה. אבל בפתיחת ברז אינו מתכוון ואינו נראה כמדידה, כי פתיחת הברז הוא פעולה של הוצאת מים. ב. הוצאת המים היא על ידי כח שני, ודינו כגרמא המותרת ולא כמעשה בידים האסורה. ג. בשעונים המיושנים, לא היתה ניכרת תזוזה עם כל פתיחה של הברז, ואינו 'פסיק רישא'. נימוק כזה אינו מציאותי כיום, שניכר כל הוצאת מים.

כידוע, החזו"א זצ"ל חשש לאסור

את השימוש במים המסופקים לבתים באמצעות משאבות שפועלים באיסור, בכח האנרגיה של החשמל המיוצר בעיצומו של יום השבת רח"ל על ידי חברת החשמל, ויש בזה משום חילול ד'. כמובן, שלפי החוששים לדעת החזו"א, ואין פותחים כלל את הברז מים כל השבת, ומכילים דוד מיוחד עם 'מים של שבת', אין נדון כלל, כי הרי אינם משתמשים עם המונה מים כלל.

התפלת מים: אגב - בשנים האחרונות נוצר בעיה חדשה מצד 'התפלת מים', כי מחמת המחסור בארץ ישראל במים מתוקים לשתייה, רוב המים שאנחנו שותים הם מי ים, שעברו תהליך התפלה, שיהיו ראויים לשתייה. ההתפלה נעשית גם בעיצומו של יום השבת, וכעת מבררים את המציאות ואת ההלכה, האם יש לאסור לשתותם, מצד 'מעשה שבת', והאם האדם שפותח ברז גורם למלאכת 'בורר', שמברר את המים מתוך המלח.

2. דין שעון מים דיגיטלי

בשנים האחרונות, תאגידי המים והעיריות, מחליפים אצל התושבים את שעוני המים, ממכאניים לדיגיטליים, מכמה סיבות: א. מעכשיו ניתן יותר לעקוב במדויק, על המים שאובדים בדרך, ודיווח 'און ליין' על נזילות, (שגורם הפסד של מיליוני ₪ בשנה). ב. חסכון בכח אדם, לרישום נתוני הצריכה של התושבים, כי המונה משדר את המידע לתאגיד, באמצעות הלוויין. ג. השעונים החדשים מונעים גניבות, שאי אפשר להפוך את הכיוון של מעבר המים. ד. מדי מים אלו, מודדים גם זרם חלש מאוד, ויותר יעיל מהמונים המכניים. ה. בתכנית; 'ניתוק מרחוק' לצרכן שאינו משלם. כעת נוצרה שאלה לגבי השימוש בהם בשבת, הן במונה הפרטי, הן במונה הראשי של הבנין, והן במונה שאצל העיריה או התאגיד.

3. דגמי השעונים

המונים החדשים פועלים ע"י סוללה בעלת טווח חיים ארוך (5-10 שנים), ומשדרים את הנתונים באמצעות תקשורת לוויינית, למרכז הממוחשב של התאגיד. בארץ ישראל מצויים שלושה דגמים עיקריים:

1. המונה הנפוץ יותר בארץ מכונה 'דיאלוג 2011-G3' (dialog G3), של חברת 'ארד'. במונה זה, הבסיס והתצוגה בשעון מכאניים, והספירה עצמה מתבצעת בצורה ממוחשבת. לאחר בדיקות רבות, הוברר שהמכשיר מזהה ורושם כל תנועה של המים (בצורת גרף כדוגמת 'אקו'), ומבצע סיכום כשמגיע לנקודה של 11.1 ליטר שחולפים בצינור. בדגם שאחריו (דיאלוג 2012-G3), מבחינת שבת לא תוקן בו דבר (ואולי הוא אפילו גרוע יותר).

2. דגם 'אינטרפרטר', בו יש יתרון לגבי שבת, על פני האחרים, בכך שאין לו צג חיצוני, אבל המונה עצמו מזהה כל צריכת מים באמצעות שני חיישנים.

3. דגם 'אוקטב', מיוצר על ידי חברת 'ארד', ומשווק לכל העולם, פועל על גלי קול המשודרים מצד אחד של השעון לצד השני (אינם ממוקמים זה מול זה), וכשישנה זרימה של מים - המים מאיצים את גלי הקול, ולפי גובה המהירות של הגלים, נעשה חישוב כמה מים זרמו, וכך נרשמת כמות המים שחלפה בצינור. מונה זה סופר בצורה מדויקת, כל כמות של מים אף מזערית ביותר, ומציג על הצג הדיגיטלי את כמות הצריכה, ואת מהירות זרימת המים באותו רגע בצינור (ביחס של מספר קובים לשעה), ועוד נתונים רבים, המשתנים כל הזמן. דגם כזה, משמש בעיקר למונים ראשיים של בנין או למוסדות וכדומה.

4. הנידונים ההלכתיים שיש במונים

מחלוקת: בתחילה יצרו שעונים שמונים רק כל מאה ליטר, ומכאן זה התירו בארחות שבת (פרק כו הערה עב) ובפסקי תשובות (סימן שכג הערה 13), בצירוף הטעם של 'אינו מתכוין', ו'ספק פסיק רישא לשעבר' כי זה סופר רק בהצטברות של 100 ליטר. ויסוד ההיתר בתשובת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שצידד להקל בשעונים אלו. מאידך לדעת הגר"נ קרליץ שליט"א (במכתב שהתפרסם בחוברת של משמרת השבת) נקט לאיסור, וטעמו משום שכל הפעולות יחדיו, מכריחות את התוצאה

הסופית, אינו דומה לכל ספק פסיק רישא, דאין שייכות בין פעולה אחת לשניה, וכן נקט להחמיר הגר"ש אלישיב זצ"ל.

כיום השעונים המונים את המים, רושמים גם כמויות קטנות ביותר, ובזה הסברות שונות.

הגברת ויצירת זרם: במספר דגמים יש חיבור מעגל, ולדעת החזו"א זצ"ל יש לחוש בזה משום בונה, אבל לרוב מדובר ברישום דיגיטלי (היינו הגברת או הפחתת מתח (לא זרם) בחומר 'מוליך למחצה', על ידי שינוי רמת התנגדותו לחשמל. במד מים אחד יש כ-30,000 יחידות חומר כאלו, שכל אחד משפיע ומשנה את השני, כתוצאה מהמים העוברים בשעון), וכן יתכן שמירה בזיכרון הכרטיס שבמד, לפעמים יש גם חידוש והוספת זרם, ויש לחוש לאיסור 'תיקון מנא' או 'מוליד', ולהרבה מן הפוסקים יש בזה גם משום בונה לדעת החזו"א.

ויש שצידדו בנדון של יצירת זרם, שגם ביצירה לרגע עובר על 'בונה' דאורייתא, כי מה ש'בנין העשוי להתקיים לשעה' אין בזה איסור, היינו בגלל שאין לו חשיבות. אבל כיום בזרם לרגע אחד, נעשה פעולה שתועלתה לעולם, ויש חשיבות גדולה ביצירת הזרם, והביאו את שיטת הצפנת פענח שכל שיוצר דבר, אסור מדאורייתא, אפילו שלא היה במשכן, כי זה מלאכה חשובה.

מתקן מנא: חידש הגרש"ז **אויערבאך** זצ"ל (שמירת שבת כהלכתה פרק סו הערה ריא) שהקלטה בטייפ על קלטת אסורה משום בונה. לפי דבריו בשעון מים, שהנתונים נשמרים אצל 'תאגיד המים', ועומדים שם לשימוש חוזר, בטווח הקרוב והרחוק, אולי נחשב 'מתקן מנא', שכן על ידי רישום האותות האלקטרוניות נבנה הדיסק. מאידך יתכן שבמציאות אינו נחשב מעשה שלו כלל, שהרי הנתונים נשלחים באופן אוטומטי כל זמן קצוב, ואינו קשור לפעולת האדם כלל.

יתכן, שרבי שלמה זלמן חשש בקלטת 'מתקן מנא', רק באופן שמתחילה לא היה שימוש בקלטת, ואינו דומה למוני מים שכבר היו נתונים המשתנים כל הזמן, אולי בזה אינו נחשב 'תיקון מנא', שהרי המנא כבר היה, ורק משפר אותו.

מלאכת כותב: ישנם שעונים שיש בהם צג דיגיטלי ששם נרשמים כל הזמן הנתונים, ויש הסוברים לחוש בהם משום כותב, וכמו שמצינו בארחות שבת (פרק טו סעיף לה) בשם הגר"ש **אלישיב** זצ"ל, לגבי מצלמות, שיש לחוש משום כותב, אלא שם סבר דהוי דרבנן, כיון שאינו כותב כדרך כתיבה, שהרי אין דרכו של אדם לכתוב על ידי עמידה מול מצלמה הקולטת את תמונתו. והגר"נ **קרלין** שליט"א סובר שהכתיבה אמנם רק דרבנן, אבל מטעם אחר, כי נחשב כתב שאינו מתקיים, כיון שאין רגילות לקיים את התמונה הזאת לזמן ממושך, ובמחלוקת זו, תלוי הנדון על השעונים, האם יש לחוש למלאכת כתיבה.

דין הכתיבה על גבי הצג הדיגיטלי, הינה כדין 'כתיבה ממוחשבת', שאינו כתב ממש אלא קרני אורות הנראים לעין האדם כדבר כתוב. האם דומה ל'רושם' שחייב משום כותב, מחמת התועלת של הרישום. עוד דנו האם הוא בכלל כתב המתקיים שנחשב כתיבה דאורייתא.

פסיק רישא: יש לדון, האם ניתן להקל מטעם 'פסיק רישא דלא ניחא ליה', או שנחשב מלאכה גמורה, וכמו שהסתפק הגרש"ז **אויערבאך** זצ"ל (מנחת שלמה חלק א' סימן צא) האם מותר לבקש מאדם שאינו יודע שהנורה במקרה דולקת, שיפתח את הדלת, אם הוא נחשב כ'מתעסק' ב'פסיק רישא דניחא ליה', או שהוא כעושה מעשה בידים, כיון שבאופן קבוע ומתוכנן נדלקת הנורה על ידי פתיחה ונכבית על ידי סגירה, ורק בדרך זו רגילים להדליק את הנורה ולכבותה על ידי פתיחה וסגירה. ויש שהוכיחו מדברי החוט שני (חלק יו"ט וחול המועד עמ' שלד), שבמקרה כזה, הוא כעושה מעשה בידים, ולא רק 'פסיק רישא'.

והוסיף הג"ר **שלום יוסף גלבר** שליט"א (בעל מחבר ספר ארחות שבת, בספרו נתיבות שלום סימן נ"א אות ט"ו-כ"א עמוד קפז-קפט) שכל המים שאחרי הבידקא, הזזים מיד על ידי הסרת הבידקא, נחשב כחו ממש. ועוד כידוע צינורות המים פועלים על פי עיקרון 'חוק כלים שלובים', ואם יהיה מקום ריק ממים בצינורות (עד מגדל המים או המשאבה) המים לא יצאו מהברז (עקב חוסר הלחץ), נמצא שדנים את כל המים כגוף אחד וכ'זרוע ארוכה'.

ניחא ליה: גם אם נניח שנחשב רק 'פסיק רישא', סובר הג"ר צבי ובר שליט"א שנחשב 'ניחא ליה', שהרי אם לא יהיה לו מונה פרטי, הוא יחויב לפי חלקו בצריכה הכללית של הבניין, ויצא נפסד מכך. ואפילו אם נחשיבו כ'לא ניחא ליה', הרי המשנה ברורה (שלו ס"ק כז, שער הציון בסימן שלז ס"ק י) נקט, שלכתחילה 'פסיק רישא דלא ניחא ליה' אסור.

גרמא: יש לדון האם אפשר להקל משום גרמא, ואולי אינו מוגדר כגרמא שהרי במציאות פתיחת הברז משפיעה באופן ישיר על הרישום במונה. והוסיף הג"ר צבי ובר שליט"א בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהשפעה עד שתי דקות מהמעשה אינה נחשבת גרמא. וכן מעיד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מאורי אש פרק ג ענף ז) בשם רבו הגרא"ז מלצר זצ"ל, שלא אומרים שגרמא מותר, כי אם כשעושה את המלאכה קצת שלא כדרך עשייתה, שאז אין התוצאה מתייחסת למעשיו, והוי רק גרמא. אבל כיבוי והדלקה של החשמל, שתמיד נעשית על ידי הכפתור, נקראת 'מבעיר' ו'מכבה' בידים ולא גרמא. אמנם יש לציין, שגם אם נחשב גרמא, כל ההיתר של גרמא, הוא רק במקום הפסד, כמבואר ברמ"א (סימן שלד סעיף כב), ועוד שהרי גרמא בדרך קבע אסורה.

4. שבת אינה עגונה!

מהפלפול למעשה: עקב ריבוי החששות, הורו פוסקי זמננו שיש למצוא פתרון שיניח את הדעת לכתחילה. באחד המפגשים של הרבנים עם מומחים ומהנדסים בענין שעוני המים, ביקש הגר"ש אלישיב זצ"ל שיגידו בשמו באסיפה, שיש לדרוש ולחפש שעונים שיפעלו באופן המותר לכתחילה, ללא צירוף היתרים של בדיעבד וכדומה, היטיב להגדיר זאת אחד הנאספים, 'שבת אינה עגונה שצריך להתיר אותה'. וכן מבואר במכתב שפורסם בחתימת ידם של גדולי ישראל, שאין לסמוך על היתרים דחוקים, ויש להתקין מונים כשרים למהדרין.

כל מקדש שביעי: כך גם דעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (במכתב שכתב בענין) שבדבר הנוגע לציבור, אין לעשות אופן של היתר המיוסד על 'ספק פסיק רישא', ו'גרמא', שיבוא לידי תקלה. ואם יתירו מלאכות משום שהם גרמא, עלולים להגיע לביטול שבת לגמרי, כי יפעילו מפעלים ונסיעות בשבת, על ידי שהמכוניות והמכונות יפעלו בגרמא, ולכן כל שצורת המכונה לפעול על ידי גרמא, ואין שינוי באיכות התוצאה, אין זה בכלל ההיתר של גרמא.

ולכן הרבנים העומדים על המשמר, לא יתנו יד להתקין שעונים כאלו, ולא יתפשרו בחששות של חילול שבת, ולכל הפחות במקומות שיש לנו השפעה, כגון ירושלים, בני ברק ובית שמש. והוסיף שזה הפשט בזמר 'כל מקדש שביעי כראוי לו', כל שומר שבת כדת מחללו. שכרו הרבה מאד על פי פעלו'. וביאר, יש שומר שבת 'כראוי לו' - שאפילו שיכול למצוא היתר בגרמא, בכל זאת נמנע, מחמת שעלול להביא לקלקול, אבל יש שומר שבת 'כדת מחללו' - שרק נמנע ממה שאסור על פי הלכה. ועל זה נאמר, שכל אחד מקבל שכר 'כפי פעלו' - שהשומר כראוי, מקבל שכר מיוחד, על שנמנע ממלאכות במקום המותר.

ומובא בשם הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שאמר 'כל דבר הקשור לחשמל בשבת, עלינו לראותו כנגיעה בזרם פתוח, וכל זמן שלא הוברר שהדבר מותר, הרי הוא אסור'.

הפולמוס בלונדון: בפולמוס הקיים כעת בלונדון בענין המד מים החדש (SENSUS 640 MC) ראה תמונה בסוף הגיליון, שהתקינו בחלק מבתי העיר וביניהם שומרי שבת, הובא בקובץ פעלים לתורה (גיליונות: לב תשרי תשע"ח, לג טבת תשע"ח) מאמר מהג"ר יוסף יהודה ווייס שליט"א יו"ר ועד הכשרות של העדה החרדית, שמצד הדין מותר, על פי משנת המנחת יצחק, דהוי 'פסיק רישא דלא ניחא ליה' ו'גרמא בעלמא' באיסור דרבנן. וכן כתב (שם עמוד עח) להתיר הג"ר יצחק יושע שוויממער שליט"א.

אמנם הכריעו רבני העיר לונדון, בראשות הגאב"ד הג"ר אפרים פאדווא שליט"א וחברי הבד"ץ דהתאחדות קהילות החרדים שליט"א, שחובה להשתדל בכל היכולת למנוע מכשול זה, כי הדבר כרוך באיסורי שבת החמורים, ואין להנהיג בקביעות היתרים אשר יש להתיר בשעת הדחק, או היתר שמיוסד על ידי כמה וכמה צירופים.

וכן כתב הג"ר יצחק יוסף שליט"א במכתבו, שמצד הדין יש מקום להקל, בפרט לשיטת הספרדים, אולם למעשה יש להתקין מונה כשר, שיהיה לכתחילה.

5. פתרונות לשעון דיגיטלי כשר

הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א, היה מהראשונים שנכנסו לעובי הקורה, ואף הוציא קונטרס שעוני מים בשבת בו הציע את הרעיון המהפכני שבא אחרי השקעה רבה, לייצר שעון דיגיטלי כשר שאין בו חשש חילול שבת. ולאחר אין ספור דיונים והצעות שונות הגיעו להתקן לכתחילה המכונה - "תוכנית Mh" וכיום מוצע לכל דורש, בפיקוח משמרת השבת, העדה החרדית, והמכון הטכנולוגי.

העיקרון המוצע שתהיה הפסקה מלאה של קריאת זרימת המים במהלך השבת, ללא פעילות של המונה הדיגיטלי. כלומר שתהא הפסקה של קריאת המדידה עם כניסת השבת, וחזרה לקריאת המדידה במוצאי שבת, תוך התעדכנות בכמות המים שנצרכה במהלך השבת, בצורה מכאנית. כך שגם ללא כל פעילות דיגיטלית במשך השבת, לא יהא אובדן מידע על כמות המים שנצרכה במהלך השבת ותישאר שמירה על דיוק המדידה.

צורת פעולתו: בשעון מובנה 'לוח שנה', המכיל את השבתות והמועדים לעשרות שנים קדימה. בכניסת השבת, מנוטרלת הספירה הדיגיטלית, ומתחילה ספירה מכנית. בצאת השבת חוזרת הספירה המכנית, ומחושב למפרע (על ידי המרה מהספירה המכנית לדיגיטלית) כמה מים נצרכו במהלך השבת.

בית הארחה: השוכר בית הארחה, ויש שם מד דיגיטלי ללא 'התקן שבת', יש לדון האם יש לאסור את ההשתמשות; אם האיסור משום 'פסיק רישא דניחא ליה', הרי באופן כזה לא ניחא ליה, שהרי אינו בעל הדירה, ואין לו ענין במונה. כך גם בשוכר יחידת דיור, ומשלם לבעל הבית באופן גלובאלי, ואין לו שעון מים נפרד.

מצינו כעין זה, לגבי הנדון האם מותר לעבור לפני מצלמה בשבת (אריכות כל הצדדים, עומק הפשט גיליון 67), שלדעת הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א נחשב 'לא ניחא ליה'. ואף שלכתחילה פסיק רישא דלא ניחא ליה אסור. אך כשאין לו ברירה דינו כדיעבד. מאידך לדעת הגר"נ קרליץ שליט"א (חוט שני מזוזה, הלכות ברכות עמוד שעח) חשיב 'ניחא ליה'.

יש שהתירו להוריד מים מן הניאגרה, מדין כוח כוחו. ולשימוש בכל הבית, יש עצה להניח ברז פתוח כל השבת (בלא לשנות את זרם המים בשבת), ולהשתמש רק בו. בבית הארחה, יבדוק את המונה לפני השבת ואחריה, וישלם לבעל הבית לפי הקובים שנצרכו, ויש שהורו שבדיעבד יכול להשתמש במים, ואם רוצה להחמיר יפתח את הברז כלאחר יד.

לפי הנחיות 'בד"ץ העדה החרדית' ו'משמרת השבת', מוטל על כל אחד לבדוק בביתו את מונה המים אם הוא כשר, (עיין נספח בה מוצג סימני ההיכר), וכן חשוב לברר לפני היציאה למקום נופש, האם המונה כשר למהדרין.

6. מונה החברה

כל זה מתייחס למונים הפרטיים. אבל במונים האזוריים, והמונים המותקנים בכל חלק של המוביל הארצי, וכן במוני הענק של תאגידי המים, לא מותקנים מונים המאושרים לשימוש בשבת. בכל מאגר עירוני, מותקנים שני שעונים ענקיים, שעון ראשון בכניסה למאגר, שעון שני ביציאה מהמאגר. שכן חברת 'מקורות' המובילה את המים באמצעות המוביל הארצי מהמאגרים הטבעיים ומרכזי ההתפלה לכל הארץ, 'מוכרת' את המים לתאגיד העירוני - עם הכנסת המים למאגר, התשלום מחושב לפי קוב מים שמועדכן בשעון המותקן בצינורות הכניסה למאגר. התאגיד מתקין מונה מים ביציאה מהמאגר, לצורך בקרה מהי כמות המים ש'נמכר' לצרכנים.

משום כמה צדדים יתכן להקל. א. הדבר לא תלוי בו, ולא מתחשבים בלקוחות הפרטיים, ומה יעשה? ב. 'לא ניחא ליה', במונה הפרטי יש לו תועלת ישירה, אך באותם מונים אין לו ענין ותועלת. ג. אינו עושה כלום, כי אלפי קובי מים זורמים במונה בכל רגע נתון, אם יש שינוי - אולי דינו כמרבה בשיעורים. ד. במרחק גדול כל כך אפשר להחשיבו - 'כח כחו'.

הערת הרב מרדכי אייזן שליט"א, והרב ראובן לוי שליט"א.

7. עדיף לא לדעת?

אינו יודע לשאול: המציאות כיום, שרוב תושבי חו"ל והרבה מתושבי ארץ ישראל, לא יודעים את הנתונים בשטח והחששות ההלכתיים, במקרים, מוני מים, מזגני אינוורטר, ועוד. ויש לדון האם יש ענין לכל אחד, לברר על מד המים שמשתמש בו בכל מקום שנמצא, או שעדיף לא לדעת, בבחינת תמים תהיה. וכמאמר שלמה המלך (קהלת פרק א, יח) וְיֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מְכָאוֹב.

כאשר אדם יש לו שעון מים דיגיטלי, מדגם שאסור לכל הדעות, ומשתמש בו 'כסומא בארובה', ואינו יודע כלל מקיומו של השעון הדיגיטלי, יש לדון האם עדיף להודיע לו, או לא.

לא לומר: ישנם כמה סברות מדוע עדיף לא להגיד לו כלום; א. יתכן לומר שבמקרה שמשתמש בכזה שעון, ולא יודע על קיומו, עדיף שלא ליידע אותו, כדי שיחשב כ'מתעסק'. ב. מכיון שיהיו כאלו, שלא יאמינו שזה אסור מעיקר הדין (ויחשבו שמדובר בחומרות יתירות שאינם מעיקר הדין) ובכל אופן ישתמשו באיסור, אולי 'מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין'. אמנם, כאשר המשתמש יודע שיש שעון דיגיטלי, אלא שחושב שאין בזה איסור, אינו מוגדר 'מתעסק' אלא 'אומר מותר', שהוא כשוגג או כמזיד.

לומר: מאידך יש סברא שחובה לספר: הרי ידוע לכולם, שעל כל צעד ושעל, נתקלים במכשירים דיגיטליים וטכנולוגיות שונות, ואי אפשר כשמגיעים להלכות שבת, פתאום להתעלם ולומר שאינו יודע דבר, ואינו מעלה על דעתו שיש ספירה דיגיטלית של המים. ועוד שעדיף לומר כדי שיסתכלו ויבררו, וידרשו מהחברות מונה כשר.

יתכן לתלות את הספק במחלוקת הפוסקים; ידוע שיטת הגאון רבי עקיבא איגר (שו"ת סימן ח') ש'מתעסק' בדאורייתא נחשב עבירה, אלא שיש לו פטור של 'אינו יודע', ואפילו שאינו 'מלאכת מחשבת', עדיין מדרבנן אסור, וחייבים להפרישו מהאיסור. וכן דעת הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל (שו"ת משנת רבי אהרן סימן ד' אות ו') שצריך למנוע את המתעסק מהתעסקותו. מאידך יש מהאחרונים שחולקים, ולשיטתם מתעסק דאורייתא אינו מלאכה כלל, ומותר לכתחילה.

לפי הצד שזה איסור דרבנן, ידוע שיטת הנתניבות, שעבירה דרבנן בשוגג אינה עבירה, ואין דין להפריש כי זה היתר גמור. והגאון רבי עקיבא איגר (שו"ת סימן ח') הביא אחרונים שנחלקו עליו, שכן נחשב עבירה.

8. גדולי הדור

בענין הנידון האם לדרוש בדבר, ולפרסם את הבעיות השונות במכשירים הטכנולוגיים, המתחדשים חדשים לבקרים בציבור שומרי השבת, מדין 'תורה היא ולימוד צריך' ומכח סברת הגרעק"א הנ"ל, ובפרט שבני תורה כן ישמעו לדבריו, ואין חשש של 'מוטב שיהיו שוגגין' - כידוע היה מורה הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל, וכן מורים בניו אחריו הג"ר אהרן פישר שליט"א והג"ר יהודה פישר שליט"א, שאין לפרסם ולדרוש ולחקור אחר בעיות אלו. וכן כתב הג"ר משה שטרנבוך שליט"א, שכיון שרבים לא יודעים, עדיף לא לפרסם שהתקינו שעון שיש בו חששות איסור בשבת, כדי שיהיו כמתעסק, ואין בזה איסור, אך אין מקומו כאן לדון בדבר זה, והדבר מסור לחכמי הדור (י.פ.).

מאידך לדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א, כשנשאל על כך, ענה שבהחלט יש לפרסם, כי אי ידיעת האיסור אינה פוטרת.

שאלה: אם הביא טכנאי לנתק לו את המקרר, או להתקין מד מים מאושר, והתברר שהייתה תקלה, ולא הותקן טוב, ובאמת זה לא פעל על 'מצב שבת', יש לדון האם האדם עבר איסור, כשהשתמש בשבת ולא ידע.

הספק משני צדדים: א. כיון שעשה כל מה שיכול לעשות, יתכן שנחשב אונס.

ב. מצד 'לא ניחא ליה', ואפילו אם זה 'פסיק רישא', יש צד שמותר. ותלוי מה ההגדרה של 'פסיק רישא דלא ניחא ליה'; האם הכוונה שהפעולה והתוצאה נחשבים מעשה אחד, שאז לא מועיל מה

ש'באמת לא ניחא ליה'. או שהאיסור מכיון שהתוצאה ודאי תהיה, ממילא הרצון במעשה - כרצון בתוצאה, אבל כאן שמוכח שלא רוצה, נחשב 'אינו מתכוין' על התוצאה.

סיכום הגיליון:

7. דינים העולים

מונה מים מכני: מצד איסור מדידה בשבת, מותר לפתוח את ברז המים. החזו"א הורה להחמיר ולהכין 'מים של שבת', מצד פעולת המשאבות, ושימוש בחשמל המיוצר באיסור.

התפלת מים: עקב המחסור בארץ ישראל במים מתוקים לשתייה, רוב המי ברז לשתייה הם מי ים מותפלים. הנושא בבדיקה, האם יש חשש איסור לשתייה אותם מים בשבת, משום 'מעשה שבת', והאם האדם שפותח ברז, גורם למלאכת 'בורר'.

מונה מים דיגיטלי: בימינו הותקנו במקומות רבים שעוני מים דיגיטליים, ונחלקו גדולי ההוראה, על כל סוג שעון לגופו, האם מצד הדין מותר או אסור לפתוח את הברז בשבת במונה לא מאושר. והורו גדולי הדור, שאין לסמוך על דיעבד, וצריך להתקין בכל המקומות, רק שעונים מדגמים המאושרים לשימוש בשבת קודש בלבד.

איני יודע: יש מגדולי ישראל שסבורים שעדיף לא לברר את המציאות בכלל, וכן לא לספר לאדם כשהוא בגדר 'מתעסק', שכל זמן שלא יודעים אין בזה עבירה כלל.

מאיך הורו הרבה מגדולי ישראל שחובה לברר, כי האומר 'איני יודע' ומתעלם מהבעיות, הוא בגדר עובר עבירה בחסרון ידיעה. ולפי הוראת 'בד"ץ העדה החרדית' ו'משמרת השבת', על כל אחד לבדוק בביתו את מונה המים אם הוא כשר, וכן חשוב לברר לפני היציאה למקום נופש, האם המונה כשר למהדרין. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 8047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא:

משאבות בבניינים גבוהים בשבת

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

ברכת מזל טוב

להרב נתנאל גפן

שליט"א לרגל הולדת

בתו בשעטו"מ

יהי רצון שיזכה

לרוות ממנה רוב נחת

דקדושה אמן.

לעילוי נשמת האברך

המופלג בתורה ויראת שמים

רבי ברוך אריה לייב זצ"ל

בן יבדלהט"א רבי שלמה

זלמן שליט"א רוטמן

נלב"ע יג שבט תשע"ח

נ.צ.ב.ה.

שעון דיגיטלי מכסה
הזכוכית שלו מוגבה
ממחוגי השעון,
למרות שהספרות
נראים כמו שעון מכני

שעון שמכסה הזכוכית
שלו אינו מוגבה מעליו
אינו דיגיטלי ואין בו
שום חשש של חילול
שבת

דגמי שעוני המים הכשרים

מזנה כשר
חברת ארד
דגם כרמל
גלאט בלבד

הכשרים של משמרת השבת

מזנה מים ניסקו-
מדי ורד
מאפיינים
הכיתוב "שבת"
מופיע לפני מניסת
השבת נדלק בצג
משולש מתחת
לכיתוב שבת

דגם כשר
חברת
ניסקו
טלמטיקס

מזנה מים דורות
כשעתיים לפני מניסת
השבת נדלק נורה לד
ידוקה בצידי המונה
חלקו העליון של הלוח
הלבן מוגבה. גלגלי
הספרות הם בצבע
שחור. המספר במדבקה
הברקוד מתחיל ב-11

דגמי שעוני המים הפסולים

מזנה מים מדגם
סנסוס 640 (640)
סנסוס (sensus)
לשימוש בשבת, לפי
כל ועדי הכשרות.
למטה מופיעים
מרכיביו מתוך קובץ
'פעלים לתורה'.

שעון מים דימונים
כשעתיים לפני מניסת
השבת מופיע בצג
הכיתוב "שבת שלום"
על מכסה הפלסטיק
כתוב שם המונה כפיד

כיסוי המוד, וסחוכי
הטשט והסנסורים

הבאונט

גלגל הסובב

המים וננסין
בתוך המוד

השעון הכשר מבפנים

מיקום השעונים

בכל מזנה
מאושד על ידי
הבד"ץ יש
מדבקה מיוחדת.
המדבקה
דבוקה על
השעון מתחת
למכסה הזכוכית
כזה:

הגענו ליעד...

**מד
שבת**

MH
שבת

מוגש ע"י

משמרת השבת:

0722-164422

BDZ
50361

**מנגנון
כפיר
בד"ץ**

**מד חזון
מנגנון שומר
שבת וחג**

שבת

**מנגנון
כרמל
גלאט**

